LEGĂTURILE DOMNIILOR ŢĂRII ROMÂNEŞTI CU BUGEACUL ÎN SEC. XIV-XVIII

ION CHIRTOAGĂ

Din cele mai vechi timpuri spaţiul românesc constituie un punct de legătură dintre Occident şi Orient. În anumite perioade de timp vestitul „drum al mătăsii“, relansarea căruia poate deveni o realitate în zilele noastre, îşi avea continuarea prin teritoriul românesc. Acest drum trecea şi prin partea de sud-est a spaţiului Carpato-Nistrean, cunoscută din sec. al XVII-lea cu numele de Bugeac, ceea ce în limba română ar însemna unghi. Acest colţ de ţară e vecin cu marele fluviu românesc Dunărea, ea însăşi o importantă arteră de comunicaţie, prin care statele riverane începând cu centrul Europei fac legătura cu Marea Neagră şi Orientul Apropiat.

Chiar din primul secol de existenţă a sa politică Ţara Românească de la sud de Carpaţi căuta să obţină o ieşire la gurile Dunării şi la Marea Neagră. Aceasta reuşeşte s-o facă Mircea cel Bătrân. În anii 1389-1391 marele domnitor stabileşte dominaţia politică a Munteniei la gurile Dunării şi chiar la Chilia, care din cauza pericolului otoman era nevoită să apeleze ba la Ţările Române din spaţiul extracarpatic, ba la Transilvania supusă Ungariei. Astfel Târgovişte, capitala de atunci a Ţării Româneşti, prin Chilia şi gurile Dunării avea legături cu Marea Neagră.

Sub presiunea Porţii Otomane, care i-a înfrânt pe cruciaţi la Nicopole în 1396 şi a atacat Ţara Românească, Chilia apelează, în 1397, la sprijinul unei garnizoane din Transilvania, care avea anumite interese economice la Dunărea de Jos. Însă din cauza lipsei unui contact teritorial între Chilia şi Transilvania, conducerea acestei ţări şi-a retras în 1399 garnizoana din acest oraş mereu ameninţat.

Începutul sec. al XV-lea marchează o schimbare în legăturile politice ale Chiliei cu Ţările Române. Pe timpul lui Alexandru cel Bun (1400-1432), în condiţiile unei conjuncturi internaţionale favorabile, situaţia politică internă şi externă a Ţării Moldovei s-a consolidat, fapt ce-a contribuit la creşterea influenţei ei la gurile Dunării. În 1401 Baiazid I suferă înfrângere din partea lui Tamerlan, după care au

urmat lupte interne şi o scădere a presiunii otomane la nordul Dunării. Peste un an este menţionat ultimul fost consul genovez la Chilia, iar legăturile ei cu Moldova intră într-o nouă fază. Deşi oraşul nu este amintit în privilegiul lui Alexandru cel Bun din 1408 (probabil, pe atunci negustorii din Liov încă nu aveau legături comerciale cu acest oraş), totuşi în tratatul de la Lublau (1412) găsim menţionată Chilia printre oraşele Moldovei.

Intrarea Chiliei în componenţa Moldovei n-a însemnat ruperea legăturilor dintre Ţara Românească, a capitalei sale, Târgovişte, cu gurile Dunării. Domnii Ţării Româneşti Mircea cel Bătrân (1406, 1409, 1413, 1415), Mihail (1419), Radu Prasnaglava (1421), Alexandru Aldea (1433), Vlad Ţepeş (1440) s-au declarat stăpâni pe ambele maluri ale Dunării „până la marea cea mare". Cei drept unii cercetători au interpretat aceste declaraţii în sensul stăpânirii muntene îndelungate a Chiliei. Dar întrucât în perioada respectivă Chilia se afla în componenţa Moldovei, iar în titulatura domnilor munteni citaţi Chilia n-a fost menţionată se poate afirma cu certitudine că în stăpânirea Ţării Româneşti era inclusă partea sudică a deltei Dunării. Aceasta se poate înţelege uşor deoarece în sec. XIV-XVI delta Dunării era formată nu din trei braţe ca în prezent ci din cinci – cel sudic ajungând la lacul actual Razelm din Dobrogea.

În 1448 Petru al II-lea a cedat Chilia lui Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei şi rege neîncoronat al Ungariei, care a inclus-o în frontul antiotoman. La Chilia a fost stabilită o administraţie mixtă munteano-ardeleană: garnizoana formată din ardeleni, iar administraţia, vama şi pescuitul se aflau în mâinele muntenilor.

După căderea Constantinopolului (1453) presiunea otomanilor la Dunărea de Jos a sporit. Pentru întărirea frontierei de sud a ţării Ştefan cel Mare a încercat (1462) să readucă Chilia sub autoritatea sa. Tentativa nu s-a soldat cu succes. Însă acţiunile ferme ale lui Ştefan cel Mare au determinat conducerea Transilvaniei să-şi modifice politica sa la gurile Dunării, retrăgându-şi garnizoana din cetate, ea fiind înlocuită cu cea munteană.

Însă se pare că ceva mai înainte ori atunci, când Poarta l-a înlocuit pe Vlad Ţepeş cu Radu cel Frumos otomanii au acaparat şi partea de sud a deltei, care aparţinea Ţării Româneşti. După 1440 cei care ocupau tronul muntean de la Târgovişte nu se mai declarau domni pe ambele maluri ale Dunării „până la marea cea mare".

În 1465 Chilia a trecut sub autoritatea lui Ştefan cel Mare, iar peste 19 ani ea a căzut în stăpânirea Porţii. După ocuparea Chiliei de către otomani hotarul dintre

circumscripţia ei şi teritoriul rămas sub autoritatea domnului Moldovei a fost stabilit pe Valul Traian de Jos şi malul lacului Ialpug. Circumscripţia Chilia a inclus cu prioritate teritoriul aflat anterior sub autoritatea domnitorilor Munteniei. Din punct de vedere fiscal circumscripţiei Chilia au fost alăturate Tulcea împreună cu localităţile vecine. Aceasta s-a întâmplat poate şi din cauză că, un timp, partea sudică a deltei Dunării împreună cu Chilia au fost sub autoritatea domniilor muntene ale Basarabilor. De aici provine denumirea provinciei cu numele Basarabia, care de la gurile Dunării s-a extins asupra circumscripţiei Cetăţii Albe. În anii 60-70 ai sec. al XVII-lea cu apariţia „hotarului lui Halil-paşa" limitele teritoriale ale Basarabiei de atunci, au fost stabilite pe frontiere naturale: pe Valul Traian de Sus (nord) şi cursul râului Ialpug (vest).

Basarabia era stăpânită de turci şi tătari. Cea mai mare parte a Basarabiei, supusă tătarilor (nogailor) se numea Bugeac. În sec. al XVIII-lea satele româneşti din Buceag supuse hanului erau subordonate unei adminstraţii cu sediul la Căuşeni. Populaţia românească din regiune, asupra căreia se făceau mari presiuni din partea turcilor şi tătarilor era susţinută de domniile Ţărilor Române de la est şi sud de Carpaţi, care au ajutat la construirea bisericii de la Chilia (1647-1648) şi la menţinerea în bună stare a lăcaşului sfânt din Căuşeni. Potrivit inscripţiilor bisericii din Căuşeni ctitori ai ei au fost: Ecaterina Ruset (soţia lui Antonie Ruset, domn al Moldovei în 1675-1678); Nicolae Mavrocordat (domn al Moldovei şi Munteniei în 1709-1730); Constantin Mavrocordat (domn al Moldovei şi Munteniei 1730-1749 şi 1769); Scarlat Grigore Ghica (domn al Moldovei şi Munteniei în 1757-1761, 1765-1766) etc. O mare parte a imaginilor murale ale bisericii din Căuşeni au fost desenate de Radu Zugravu, care a lucrat şi la Curtea de Argeş, una din primele capitale ale Ţării Româneşti.

Astfel legăturile economice, politice şi culturale ale capitalelor Ţării Româneşti cu gurile Dunării şi Buceagul au tradiţii seculare. Astăzi, când suntem în aşteptarea relansării „drumului mătăsii" e bine să evocăm aceste legături, care pot fi reînviate. Se spune că istoria se repetă. De ce nu şi legăturile Orientului prin intermediul „drumului mătăsii", Spaţiul românesc cu Occidentul, nemaivorbind de a Bucureştilor cu euroregiunea „Dunărea de Jos".